

észbontó üzleti tervei rendszerint balul sülnek el, Bozóki Sándor könyvtáros, aki megöletti apja gyilkosát egy Leonyid nevű ukrán bérgyilkossal, s Leonyid, aki további kellemetlenségeket okoz. Szándékosan hagytam ki a felsorolásból Ágnest, a szeretőt, aki felülemelkedik a szedett-vedett társaságon, unalmasnak tartja az író délvidéki barátait, s kizárólag Leonyidot tekinti úriembernek – nyilván nem tudja, hogy bérgyilkos. E színes társaságból próbálja Gion Nándor újraéleszteni a balkáni kompozíciót, ám a helyszín megváltozott, Budapest nem tudja befogadni a délvidék száműzöttjeit. A realizmus csődöt mondani látszik, ám Gionnál nincs különbség valóságos és elképzelt között. Oriási hévvel és kedvvel kezd mesélni, olvasóit könnyedén magával ragadhatná váratlan fordulataival, ha nem gabalyodna bele a nemzetiségi különbségek és a szereplők furcsaságainak felsorolásába, merthogy ebben fullad ki a választott műfaj. Túl sok a mesélő, a történetek novellisztikus kerete pedig nem elég az írónak, hogy mindent elmondjon. Az elbeszélésdarabok között létrejött kapcsolat miatt (korábbi szereplői újra megjelennek) kirajzolódni vélénk egy regényszerkezetet, s hiányoljuk a megvalósulást.

Gion személyének megfelelő emléket állít e kötet. A hazáját elhagyni kényszerült író mindig szembesít bennünket magyarországi valóságunkkal. Novelláinak szereplői a

lehetőséget, a Nyugatot és egy esetben a mennyországot (lásd Juszuf) is itt találják meg, holott a kötet címadó történetéből könnyen rájöhetnének tévedésükre. A tőkalsó csak nekünk jelent valamit („Nagyon gyöngé kártyalap. Ennél már csak a zöldalsó a gyöngébb. Bizonyos esetekben”), az igazi Nyugat legfeljebb a pókerhez ért. Így aztán az, hogy mit is nevezünk Balkánnak, nem tisztán helyrajzi kérdés. Vajon ez a mi veszteségünk? Ki-ki döntse el maga.

MOLNÁR ZSÓFIA

(*Noran Kiadó, Budapest, 2004,*
408 oldal, 2500 Ft)

CZIGÁNY ZOLTÁN:

Várok ránk

Mire való egy könyv? Czigány Zoltán 2003-ban megjelent kötetét én is avégett vettem a kezembe, hogy elolvassam. Olvasás helyett azonban – első nekifutásra – más történt: a friss könyvvel a hónom alatt beleestem a Dunába. Nézttem a művet, ahogy a víz felissza magát lapjain, s az akkori ázott ember nem gondolkodott el azon, hogy ez a tapasztalat bevezetőként fog szolgálni egy olyan íráshoz, amely e könyvet ajánlja majd a nagyérdemű figyelmébe.

Az elmaszatolt írás maszatolva olvasást szült. Az elbeszélések főhő-

se, ahogy azt Czigány Zoltántól megszokhattuk (lásd *Honfoglalás a Nube d'Argentóban*), megint csak Zebegegyeni, aki „strapabíró autója odvában szamaragol a kátyús Kárpát-medencében”.

Kocsmában méház egy házas fiatalember, a hó esik, egy 19. századi kalandregény kellős közepén prűszkölnék a lovak. A báróné késik (talán nem is jön), pedig esti szerelmet ígért Zebegegyinek. Főhősünk házasságtöréshez nem szokott ifjú, ezért ideges, majd megeszi a fene. A bárónő nem ad hírt magáról, szolgálja sem hoz üzenetet. Lehet, hogy az ítéletidő az oka? Ez az idő lett várakozásának szépsége, „mikor csipogás hallatszott a szomszéd asztalról, Zebegegyeni kabátja alól. [...] Zebegegyeni föllált, az asztalhoz lépett, és elővette kabátja zsebéből a rádiótelefonját.”

A szöveg az időt tematizálja. Szembekerül egymással régi és modern, avított és új. Lényegesen személyesebb a múlt, amelyet a jelenben – az elidegenedés világában – ellehetetlenítenek, s egy megengedőbb olvasatban, az utolsó novellában „elgázolnak” egy dzsippel. Mégsem az időrendi hiátus mentén szerveződik a próza, bár kétségkívül áthatja az a csendes építkezés, amit az írás folytat avégett, hogy a „most” állatias esszenciájába beleszöjje a „gondoskodó ősz asszonyok”, deres hajú nagymamák romlatlan valóságát. Kijátszsa egymás ellen ezeket a kettősségeket, de egyben meg is találja a hiányzó

láncszemet (így oldva a kijátszás esendőségét) a problémává előlépett idő kontinuitásához: ez a kapocs az ember. A könyv egyik legsikerültebb bekezdése is erről tesz tanúbizonyságot, amely az alkoholizmus buktatóit veszi számba, s ahol a kizökkent időt a hamleti ember hivatott helyretolni. Az alkoholimámor szóba hozása azért is zseniális, mert hasonló, mint Czigány Zoltán prózája: idősíkok keveredése, látszólag ellentmondó, paradox pillanatok evolúciója. Itt az ember teszi össze saját valóságát, önmaga idejének „monása” lesz. Bárki szemére vetheti ezen olvasatnak, hogy széplelkű. Igaza van. És milyen jó, hogy igaza van.

Nem jellemző az elbeszélésekre, mégis szembeötlő, amikor a betegséget, a betegség milyenségét „hozzák be” a literatúrába. Csakhogy ez Czigány Zoltánnak nagyon is megy: a személyes csönd emberét, a betegget „alannya és állítmánnyá” alakítja. Ahogy, teszem azt, Nádas csinálja, és tette azt Orbán Ottó. Czigány Zoltán is ilyesmivel próbálkozik. Nem úgy, nem annyira, mégis érezni lehet a testről és a halálról való beszéd paradoxonát. Azonban neki nem sikerül „életben maradnia” (talán nem is akarja). Ahol magának vége, ahol meghal a szerző, ott kezdődik Zebegegyeni. Ezen a ponton megszűnik a líra: nincs elmismásolva a szerző és a hős határa. Tudjuk, hogy itt Zebegegyeni álmodik (kiről másról, mint a bárónéról), a mesét pedig az auktor viszi tovább.

Ha oda tudunk figyelni arra, hogyan lehet az otthontalanságot otthonossá tenni, a radikálisan nem irodalmi esztétikaivá emelni, akkor meglátjuk a *Várok ránk* legfőbb értékét. Mert ez a próza el tudja mozdítani a biztos olvasási pozíciót; nem elbizonytalanítja, hanem munkává gyúrja. Az időt néhol térré, a teret néha múlttá alakítja. S ami az értékét adja: mindkettőt be tudja lakni. Az időből létrehozott tér: gond. De nem probléma. Úgy, ahogy a Duna vize gond a könyvnek, a szöveg az olvasónak. A fehér lapon a megsárgult víz: úgy van velünk a múltunk. Várunk rá. Akarva, akaratlanul saját tapasztalatainkat előhíva. Nem irodalmi tapasztalat, hanem közösségi írás-olvasás: emberi aktus.

LOVÁSZ LAJOS

(*Kortárs Kiadó, Budapest, 2003,*
168 oldal, 1300 Ft)

TAR SÁNDOR:

Az alku ***Gonosz történetek***

Új könyvében Tar Sándor tovább folytatja az ezredforduló Magyarországnak érzékletes bemutatását. A kötetben túlsúlytal szerepelnek a rövid, mindössze néhány oldalas novellák, de hosszabb elbeszélésekkel is találkozhatunk. A tőle megszokott,

néhol kíméletlen erővel megrajzolt látletelekben a társadalom peremére szorult, onnan reménytelenül kitörni akaró emberek mindennapjait, küzdelmeit ragadja meg. Ennek ellenére már előző kötetében is érzékelhető volt egyfajta tágulás; témái között újabbakat is felfedezhetünk a régi, immáron klasszikusnak minősíthető Tar-fabulák mellett.

A rövid történetek előnyeit, a súríításban rejlő lehetőségeket itt is kihasználja Tar. *Az alku* történetei gyakran szakadnak félbe vagy zárulnak félmegoldással. Ezzel az eljárással még kontrasztosabb kép tárul elénk; egy-egy töredéket megragadva, az emberi sorsok sűrűjéből szemezgetve, ezen részeket ugyanakkor hallatlan szuggesztivitással, részletekbe bocsátkozó, de azokban el nem vesző módon súlyos materiává formálja.

A történetek középpontjában a címül választott alku áll. A morál megroppanása, a lehetetlen egzisztenciális helyzetbe került antihősök különbékéje ez, amely azonban nem vezet sehová. S noha a pillanatnyi túléléshez ez szűkösen ugyan, de elegendőnek bizonyul, a végső feloldozás várat magára.

A kötetnyitó elbeszélés (*Túlélési gyakorlatok*) narrátora egy, a munkájától megfosztott, magát és családját az új világrendhez igazítva definiáló apa világvilágát tárja elénk. A személyiség elhajlása, átalakulása, az egzisztenciák átértékelése az egész kötet súlyos kérdéshalmazává terebé-